

2013

Pokrajinski
ombudsman AP
Vojvodine

[NASILJE NAD ŽENAMA U PORODICI]

Izveštaj Pokrajinskog ombudsmana za 2012. godinu

Sadržaj

Rezultati istraživanja prakse institucija u 2012. godini	2
Podaci o porodičnom nasilju za 2012. godinu	2
Podaci institucija na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine	2
Policijske uprave	2
Prekršajni sudovi.....	4
Osnovna javna tužilaštva	5
Osnovni sudovi	7
Centri za socijalni rad.....	10
Zaključak	16
Prepoznavanje i prijavljivanje nasilja nad ženama	16

Rezultati istraživanja prakse institucija u 2012. godini

Podaci o porodičnom nasilju za 2012. godinu

Pokrajinski ombudsman već sedmu godinu u nadležnim institucijama prikuplja podatke na godišnjem nivou, koji mogu da ukažu na postupanje institucija i pomognu da se usvoje i primenjuju odgovarajuće mere u zaštiti od nasilja u porodici. Problem prilikom prikupljanja podataka i njihovog tumačenja predstavlja to što institucije neredovno dostavljaju tražene informacije i nesistematično vode podatke, zbog čega je teško, u nekim slučajevima i nemoguće na odgovarajući način pratiti situaciju u vezi sa porodičnim nasiljem. Nažalost, nije dovoljno učinjeno u poboljšanju pristupa institucija prikupljanju, evidentiranju i širenju podataka što bi doprinelo boljem praćenju i potpunom razumevanju ove pojave. Ipak, i nepotpuno prikupljeni podaci pokazuju da su u ogromnom procentu žrtve porodičnog nasilja žene u svojstvu supruge ili vanbračne partnerke u odnosu na počinioc, koji su u ogromnom procentu muškarci. Iz godine u godinu raste broj prijavljenih slučajeva nasilja u porodici, ali se uočava sklonost svih institucija da primenjuju mahom blaže mere i kazne, dok ohrabruje to što institucije izveštavaju da je njihova međusobna saradnja iz godine u godinu sve bolja. Takođe, institucije su upoznate i u velikoj meri primenjuju Opšti protokol o saradnji ustanova, organa i organizacija u oblasti nasilja nad ženama u porodici i partnerskim odnosima što bi trebalo da unapredi njihovu saradnju, zaštitu žrtava i procesuiranjem počinitelaca nasilja u porodici.

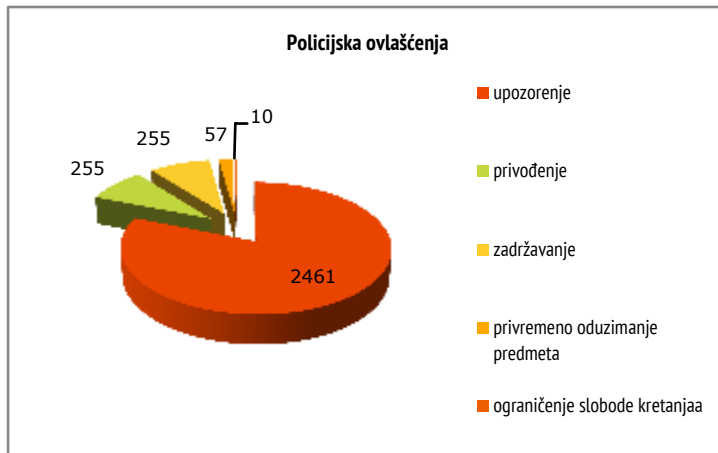
Podaci institucija na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine

Policijske uprave

Podatke o nasilju u porodici dostavilo je šest policijskih uprava, od ukupno sedam koliko ih ima na teritoriji Vojvodine (podatke nije dostavila Policijska uprava Pančevo). Prema raspoloživim podacima samo policijska uprava u Subotici ima posebno odeljenje koje se bavi nasiljem u porodici i čine ga dva stručnjaka/stručnjakinje, što treba pohvaliti jer ovakva praksa doprinosi stručnijem i efikasnijem radu na suzbijanju nasilja. Ostale policijske uprave nemaju posebno odeljenje koja se bavi isključivo nasiljem u porodici, nego taj posao obavljaju službenici/službenice u okviru svojih redovnih zaduženja.

U 2012. godini zabeleženo je 3427 zahteva za pružanjem policijske intervencije radi zaštite od nasilja u porodici. Pretpostavka je da je broj mnogo veći, pošto Policijska uprava u Pančevu uopšte nije dostavila podatke, a Policijska uprava u Novom Sadu, **kao policijska uprava koja pokriva najveću teritoriju u Vojvodini nije dostavila broj zahteva za pružanjem policijske intervencije radi zaštite od nasilja u porodici**, jer evidenciju ne vodi na takav način (ova policijska uprava je prošle, 2011. godine zabeležila 4221 slučaj od ukupno 7327 zahteva evidentiranih u šest policijskih uprava na teritoriji Vojvodine, kada podatke nije dostavila PU Sombor). Tako je ukupan broj zahteva, prema raspoloživim podacima, gotovo dvostruko manji u odnosu na 2011. godinu kada je bilo 7327 zahteva za pružanjem intervencije, iako se može pretpostaviti da bi, ukoliko se u obzir uzmu trendovi prethodnih godina, broj zahteva u 2012. godinu mogao biti mnogo veći. Slučajeva u kojima se intervenisalo bilo je 3381, dok se u najvećem broju slučajeva (od 46 u kojima nije postupano) nije intervenisalo zbog odustajanja od podnete prijave, odnosno zbog toga što je osoba napustila lice mesta do dolaska policije. Sve policijske uprave, osim Policijske uprave Subotica i Sremska Mitrovica, su intervenisale u svim slučajevima prijave nasilja u porodici.

Među policijskim ovlašćenjima u slučaju nasilja u porodici u najvećoj meri je korišćeno policijsko ovlašćenje **upozorenje – 2461, privođenje – 255 i zadržavanje – 255**. Od ukupnog broja privođenja, 160 ih je izrečeno u Novom

Grafikon 1. Najčešće korišćena policijska ovlašćenja

Sadu. U veoma maloj meri je korišćeno ovlašćenje **privremenog oduzimanja predmeta** – 57 i **ograničenja slobode kretanja** – 10. Ukupan broj korišćenih policijskih ovlašćenja iznosi 3161. Tokom policijskih intervencija zatražena je asistencija Centra za socijalni rad u 382 slučaja, a najveći broj asistencija zatražile su PU Sombor (256) i PU Subotica (100). PU Novi Sad je asistenciju zatražila prilikom 26 policijske intervencije. Ostale policijske uprave ni u jednom slučaju nisu zatražile asistenciju centra za socijalni rad.

Policija je u 2012. godini podnela **1102 prekršajne prijave**, u odnosu na 1848 podnetih prekršajnih prijava 2011. godine i **861 krivičnu prijavu**, u odnosu na 746 podnetih krivičnih prijava 2011. godine. Podaci za Policijsku upravu Novi Sad pokazuju da je u 2012. godini u Novom Sadu podneto dvostruko manje prekršajnih prijava -613, nego 2011. godine kada ih je bilo 1378. Veoma je zanimljivo da je PU Subotica podnela samo pet prekršajnih prijava, dok **PU Kikinda nije podnela nijednu prekršajnu, niti krivičnu prijavu 2012. godine.**

Važno je napomenuti da ni u jednom slučaju prekršajni sud nije dostavio odluku o izrečenoj meri zabrane pristupa oštećenom, dok tri policijske uprave navode da im drugi organi dostavljaju presude o izrečenim merama zaštite od nasilja u porodici, dve navode da isto postupa i tužilaštvo, dok dve policijske uprave navode da im drugi organi ne dostavljaju ovakve odluke.

Kada je reč o žrtvama nasilja u porodici, prema podacima policijskih uprava zabeleženo je 1365 žrtve. Od ovog broja najveći broj žrtava je **ženskog pola (1052 žrtve)**, dok je broj **muškaraca žrtava** tri puta manji (**311**). Kada je reč o starosnoj strukturi žrtava, najveći broj su osobe starosti između 18 i 60 godina (1154) i osobe starije od 60 godina (119). Broj žrtava nasilja koja su maloletna lica do 14 godina iznosi 50, dok je maloletnih lica – žrtava od 14 do 18 godina 42. U dva slučaja žrtva nasilja bila je osoba sa invaliditetom.

Pol žrtava	Maloletna lica do 14	Od 14 do 18 god.	Od 18 do 60 god.	Preko 60 god.	Ukupno
Žene	26	27	923	76	1052
Muškarci	24	14	230	43	311

U 2012. godini policijske uprave na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine zabeležile su 1297 počinalaca nasilja. Najveći broj počinalaca je muškog pola - 1129, dok je broj žena počinalaca desetostruko manji - 166. Najveći broj počinalaca je starosti između 18 i 60 godina, dok je broj maloletnih počinalaca 37. Broj lica starijih od 60 godina kao počinalaca nasilja u porodici iznosi 97. U pogledu strukture statusa žrtava nasilja, najveći broj njih je bio u statusu supružnice, odnosno supruga (615) ili srodnice, odnosno srodnika (238). Među žrtvama nasilja nije bilo lica sa statusom staratelja, dok je broj dece iznosio 167, roditelja 224, a vanbračnog partnera ili partnerke 185.

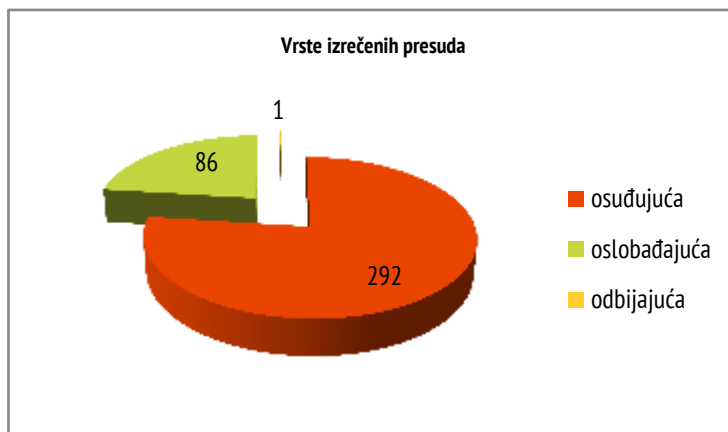
Pol počinalaca	Maloletna lica do 14	Od 14 do 18 god.	Od 18 do 60 god.	Preko 60 god.	Ukupno
Žene	0	4	150	12	166
Muškarci	1	26	1018	84	1129

Predstavnici svih policijskih uprava ističu da su upoznati sa postojanjem Opšteg protokola o saradnji ustanova, organa i organizacija u oblasti nasilja nad ženama u porodici i partnerskim odnosima i ističu da ga primenjuju u svakodnevnoj praksi.

Ocenjujući i upoređujući saradnju sa drugim institucijama u odnosu na 2011. godinu, predstavnici policijskih uprava u najvećoj meri ističu da promena nije bilo. PU Sremska Mitrovica, međutim, ističe da je saradnja sa tužilaštvom mnogo ažurnija i efikasnija, a da je postupanje posebno poboljšano u najtežim slučajevima.

Prekršajni sudovi

Prijave

Grafikon 2. Prikaz vrste izrečenih presuda prekršajnih sudova

Od ukupnog 12 prekršajnih sudova na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine podatke je dostavilo 10 prekršajnih sudova i četiri odeljenja ovih sudova. U 2012. godini prekršajni sudovi su imali **498 zahteva** za pokretanjem prekršajnog postupka zbog nasilja u porodici, dok je 2011. godine bilo 772 ovakva zahteva. Najveći broj prekršajnih prijava podnela je policija – 491, dok je javni tužilac podneo sedam prekršajnih prijava. Treba naglasiti da žrtve nasilja, prema raspoloživim podacima, nisu podnele nijednu prekršajnu prijavu.

Presude

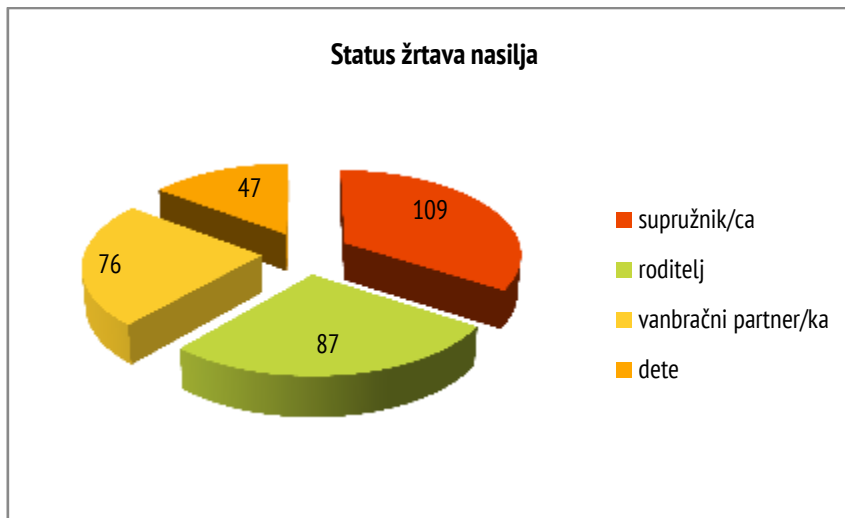
Kada je reč o broju izrečenih presuda u vezi sa nasiljem u porodici, podaci prekršajnih sudova pokazuju da je izrečena 441 presuda. Struktura presuda pokazuje da se u najvećem broju radi o **osudujućim (292) i oslobađajućim presudama (86)**. Do obustave postupka došlo je u 86 slučajeva, dok je izrečena samo **jedna odbijajuća** presuda. Od ukupno 303 izrečene kazne u vezi sa nasiljem u porodici, tokom 2012. godine najveći broj se odnosio na **novčane kazne - 297**. Najniža novčana kazna iznosila je 4,000.00 dinara, a najviša 12,000.00 dinara, uz prosečan iznos kazne od 6,214.00 dinara. Ostale kazne, kao što je kazna zatvora do 30 dana, su izrečene u tri slučaja (prosečno trajanje kazne 20 dana). Dva takva slučaja zabeležena su u Subotici, a jedan u Bečeju, dok je kazna zatvora do 60 dana izrečena u tri slučaja, takođe u Bečeju (prosečno trajanje kazne 57 dana). U 2012. godini izrečeno je svega 15 **mera bezbednosti**, po šest u Zrenjaninu i Subotici, dve u Staroj Pazovi i jedna u Pančevu, a sve mere odnosile su se isključivo na **oduzimanje predmeta**. Uzimajući u obzir činjenicu da nije izrečena nijedna mera zabrane pristupa oštećenoj/om, objektima ili mestu izvršenja prekršaja, nije izrečena nijedna kazna zbog prekršene mere zabrane pristupa.

Svi prekršajni sudovi koji su dostavili podatke ističu da presude dostavljaju policiji, dok sedam prekršajnih sudova i četiri odeljenja prekršajnog suda dostavljaju podatke centru za socijalni rad.

Žrtve i počinioci nasilja

Prema podacima prekršajnih sudova zabeleženo je **514 žrtava nasilja** i to u najvećem broju žena – 329. Prema podacima Prekršajnog suda u Zrenjaninu, u jednom slučaju žrtva nasilja u porodici bila je osoba sa invaliditetom i to muškarac stariji od 60 godina. U najvećem broju žrtve su bile lica između 18 i 60 godina starosti, dok su u 16 slučajeva

žrtve nasilja u porodici bila maloletna lica. Podaci o strukturi žrtava nasilja pokazuje da je najveći broj žrtava bio u statusu **supružnice, odnosno supružnika – 187**, zatim u statusu **srodnika, odnosno srodnice – 109** i u statusu **roditelja – 87**. Nešto manji broj je bio u statusu **vanbračne/og partnerke/partnera – 76**, odnosno u statusu **dece – 47**.

Grafikon 3. Prikaz statusa žrtava nasilja porodičnog nasilja

U 2012. godini, zabeleženo je **479 počinilaca nasilja**, od čega je 401 muškarac i 78 žena. U evidenciji prekršajnih sudova može se zapaziti da je nešto veći broj žena koje su počinile nasilje nego što je to slučaj u evidencijama drugih institucija, što pobuđuje na zaključak da ne postoji dovoljno razumevanja za fenomen nasilja, zbog čega se ne radi dobra procena svakog slučaja, odnosno ne uzima obzir nejednakost moći između žrtva nasilja u porodici i nasilnika, što dovodi do toga da se žrtva i počinilac nasilja pojavljuju kao počinioци prekršaja. Ovakav zaključak nameće se i na osnovu podataka, ali i rada i prakse Pokrajinskog ombudsmana.

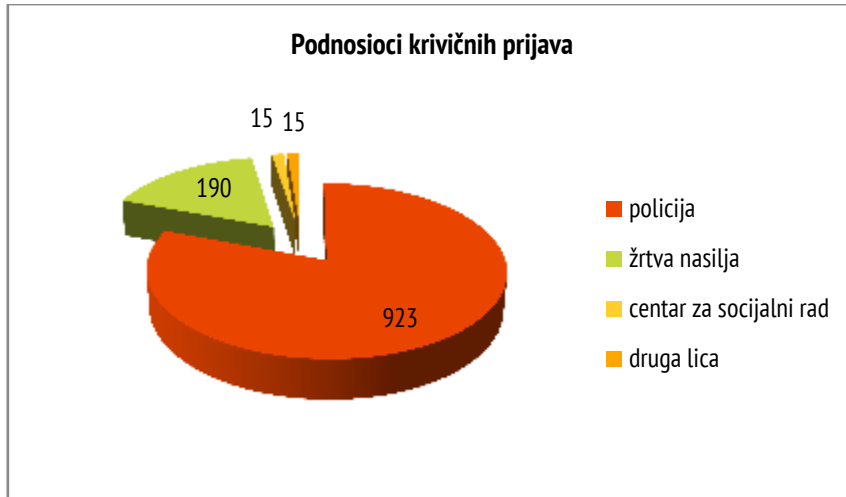
U jednom slučaju počinilac nasilja u porodici bio je osoba sa invaliditetom, muškog pola, preko 60 godina starosti. I ovde se u najvećem broju slučajeva radi o licima između 18 i 60 godina starosti (445) i licima preko 60 godina starosti (31). Nije zabeležen nijedan slučaj počinioца, lica mlađeg od 14 godina, dok je zabeleženo tri počinioца nasilja u porodici između 14 i 18 godina starosti.

Osnovna javna tužilaštva

Prema dostavljenim podacima, osam od devet osnovnih javnih tužilaštava u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini (drugu godinu za redom Osnovno javno tužilaštvo Kikinda nije dostavilo podatke o nasilju u porodici), posebno odeljenje ili osoba specijalizovana za slučajeve nasilja u porodici postoji u dva tužilaštva. U Osnovno javno tužilaštvo Sombor postoji odeljenje koje se sastoji od devet stručnjaka/stručnjakinja koji se bave nasiljem u porodici, dok u Osnovnom javnom tužilaštvu Vršac postoji stručnjak koji se isključivo bavi nasiljem u porodici.

Prijave

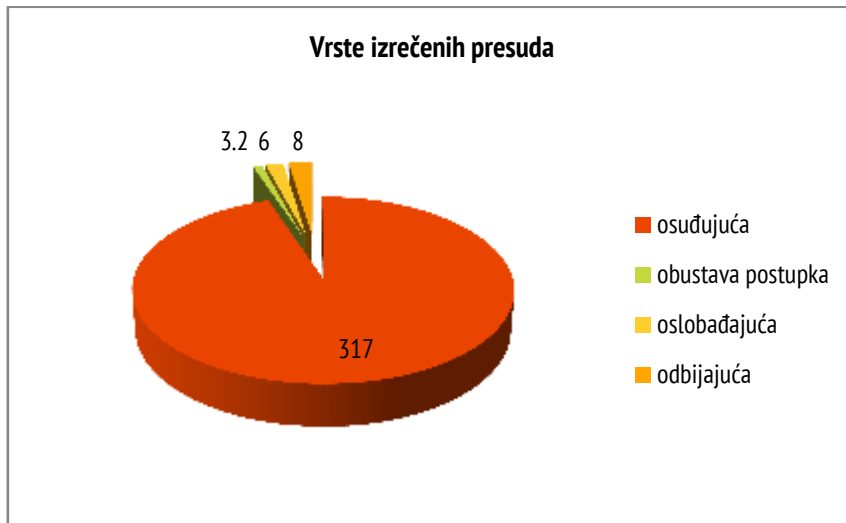
U 2012. godini podneto je **1143 krivičnih prijava** u vezi sa nasiljem u porodici, u odnosu na 1041 krivičnu prijavu u 2011. godini. Najviše krivičnih prijava i ove godine podnela je **policija – 923** i **same žrtve nasilja - 190**. Centar za socijalni rad, druga lica ili institucija podnele su po 15 krivičnih prijava. U 2012. godini pokrenuto je 868 krivičnih postupaka (u odnosu na 690 u 2011. godini) u vezi sa nasiljem u porodici, dok je pokrenut i 21 postupak u slučaju kršenja zaštitnih mera.

Grafikon 4. Podnosioci krivičnih prijava zbog počinjenog nasilja u porodici

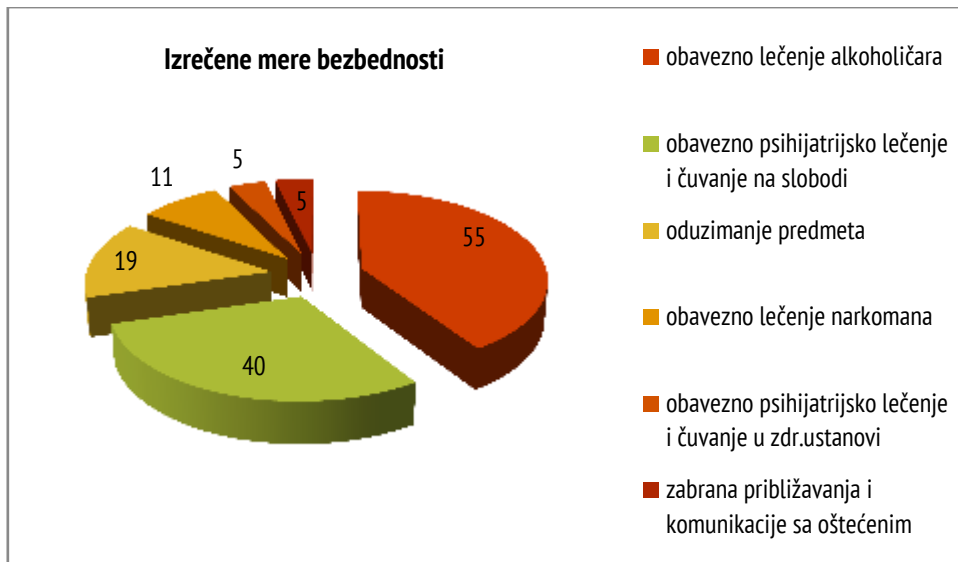
Presude

Kada je reč o strukturi i broju presuda u vezi sa nasiljem u porodici, podaci pokazuju da je od 372 presude (345 u 2011. godini) izrečeno najviše **osuđujućih presuda** – 317. U **41 slučaju** došlo je do **obustave postupka**, u **šest slučajeva** izrečena je **oslobađajuća presuda**, a u **osam slučajeva** je izrečena **odbijajuća presuda**. U najvećem broju izrečene su **uslovne osude** – 231 sa trajanjem prosečne kazne od dve godine (tri slučaja) i **kazne zatvora** – 79 slučajeva sa prosečnom kaznom od godinu dana izrečene kazne (4 slučaja). Izrečeno je i **osam novčanih kazni** sa prosečnom kaznom od 70,000.00 dinara, dok nije izrečena nijedna opomena.

Grafikon 5. Prikaz vrste i broja izrečenih presuda u vezi sa nasiljem u porodici

Izrečeno je 135 mera bezbednosti, u najvećem broju mera **obaveznog lečenja alkoholičara** - 55 slučajeva sa trajanjem izrečene mere između jedne i dve godine. **Mera obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja na slobodi** izrečena je u **40 slučajeva** sa trajanjem izrečene mere od 14 meseci do tri godine. Od ostalih mera izricane su mere **oduzimanja predmeta** – 19, **obavezno lečenje narkomana** – 11 i po pet slučajeva **obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi**, kao i mere **zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenom/oštećenim**.

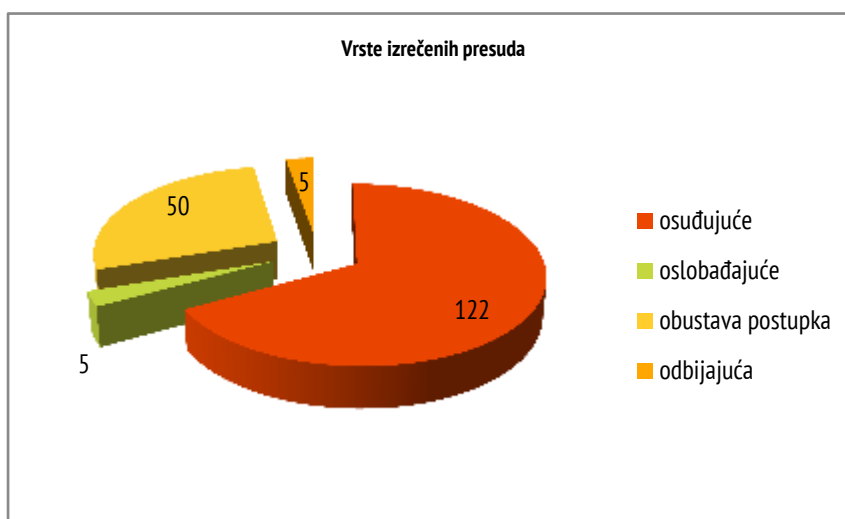
Grafikon 6. Prikaz vrste izrečenih mera bezbednosti

Žrtve i počinioci nasilja

Tužilaštva su zabeležila **900 žrtava nasilja**, od čega 724 žene i 176 muškaraca. U najvećem broju slučajeva žrtve su bile žene starosti od 18 do 60 godina. U 70 slučajeva žrtva je bila maloletna osoba do 14 godina starosti, a u 49 slučaja žrtva je bila maloletna osoba od 14 do 18 godina starosti. U 54 slučaja žrtva nasilja je bila osoba iznad 60 godina starosti. Žrtve su u najvećem broju bile žene – **743** u statusu supružnice (278), vanbračne partnerke (172) ili deteta (103), dok su u značajno manjem broju žrtve bile u statusu roditelja (68) ili staratelja (86). Kada je reč o **počiniocima nasilja** u porodici zabeleženo je njih 978, od čega je 924 muškog pola, većina starosti između 18 i 60 godina. Nije zabeležen nijedan slučaj maloletnog počinoca nasilja u porodici.

Osnovni sudovi

Krivično-pravni postupak

Grafikon 7. Prikaz vrste izrečenih kazni u vezi sa nasiljem u porodici

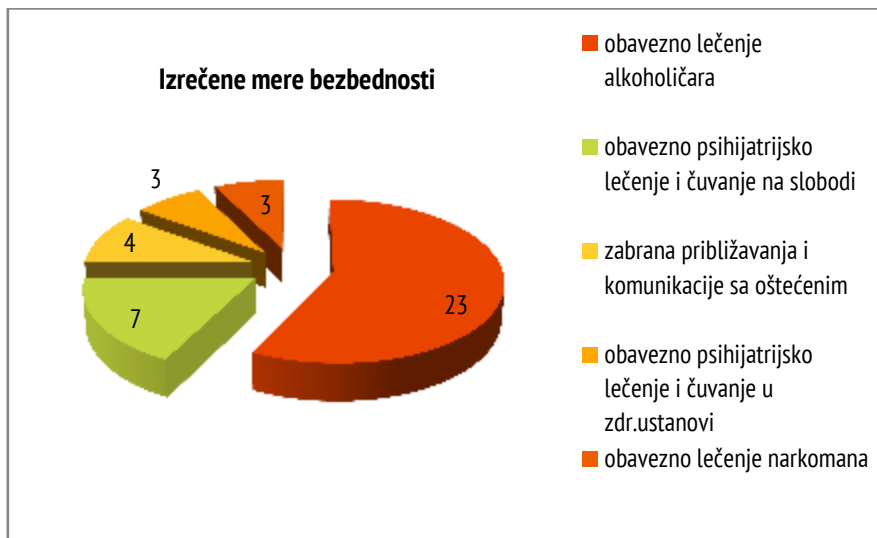
Podatke za 2012. dostavila su četiri suda (Sombor, Pančevo, Vršac i Zrenjanin), upola manje nego 2011. godine kada su podatke dostavili svi sudovi, osim Osnovnog suda u Somboru. Prema dostavljenim podacima sudovi su u 2012. godini zabeležili 358 podnetih optužnica/optužnih predloga u vezi sa nasiljem u porodici, a uzimajući u obzir da pet osnovnih sudova nije dostavilo podatke, može se pretpostaviti da je ukupan broj veći u odnosu na 2011. godinu kada je

podneto 518 optužnica, odnosno optužnih predloga.

Od trenutka kada sud zaprimi tužbu, odnosno predlog do prvog ročišta prođe u proseku 39 dana, a najviše 180 dana (podatak Osnovnog suda u Zrenjaninu). Sudski postupci u proseku traju 79 dana, najviše 270 (podatak Osnovnog suda u Somboru), najmanje sedam u Osnovnom sudu u Vršcu.¹ Kada je reč o postupcima koji se odnose na nasilje nad maloletnim licima u porodici, oni u proseku traju 94 dana, najmanje sedam u Osnovom sudu u Vršcu, a najviše 360 dana u Osnovnom sudu u Somboru.

Tokom 2012. godine izrečeno je 138 presuda za slučajeve nasilja u porodici, od čega je, jednako kao i ranijih godina najviše **osuđujućih presuda – 122**. Izrečeno je i po **pet oslobađajućih presuda i obustava postupka**, kao i **šest odbijajućih presuda**. Od 121 kazne najviše je, kao i ranijih godina, izricana **uslovna kazna – 85 i kazna zatvora - 27**. Zabeležen je gotovo jednak **broj novčanih kazni** u odnosu na 2011. godinu – **osam**, a nije izrečena nijedna opomena. Prema dostavljenim podacima, najveća novčana kazna od 40.000 dinara izrečena je pred Osnovnim sudom u Somboru. Kazne zatvora su izricane najčešće na četiri meseca, a najviše na devet meseci - pred Osnovnim sudom u Vršcu, a uslovne osude su najčešće izricane na četiri meseca, odnosno dve godine uslovne kazne i to pred tri osnovna suda – Sombor, Vršac i Zrenjanin. Prema podacima četiri osnovna suda u 2012. godini nije izrečena nijedna presuda, odnosno kazna za kršenje zaštitnih mera.

Od 45 izrečenih mera bezbednosti u krivičnom postupku, najveći broj njih se odnosi na **obavezno lečenje alkoholičara** i to u **trajanju od jedne godine – 23** (najviše pred Osnovnim sudom u Somboru – 12), koja je bila najčešće izricana mera i u 2011. godini. Osim ove mere izrečeno je **sedam mera obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja na slobodi** (šest meseci), **četiri mere zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenom/im** i **po tri mere obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi** (četiri meseca) i **obaveznog lečenja narkomana** (u trajanju između devet meseci i jedne godine).

Grafikon 8. Prikaz izrečenih mera bezbednosti

Žrtve i počinioci nasilja

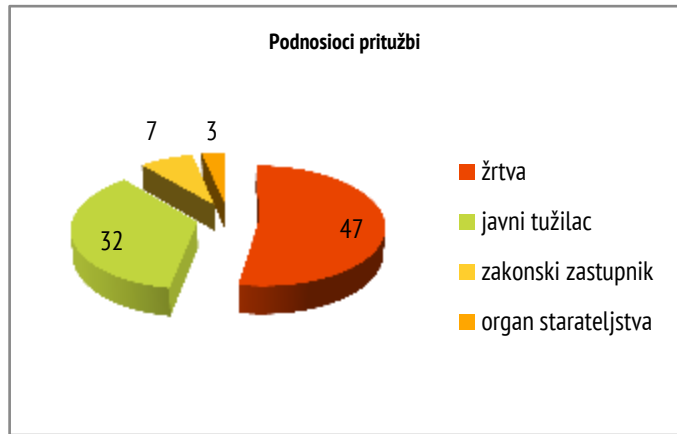
U 2012. godini zabeleženo je 324 žrtve nasilja u porodici od čega najviše **žena – 270**. U najvećem broju slučajeva radi se o osobama starosti između 18 i 60 godina, a zabeleženo je i 42 maloletne žrtve nasilja u porodici. Osnovni sudovi zabeležili su i dva slučaja u kojima je žrtva nasilja u porodici bila osoba sa invaliditetom. Najveći broj žrtava je u statusu supružnice (149), zatim roditelja (40) i vanbračnog/e partnera/ke (30), a zabeleženi su i slučajevi u kojima je

¹ Prema podacima istraživanja *Krivično-pravni odgovor na nasilje u porodici: Pravosudna praksa u Vojvodini* iz 2010. godine, sudska odluka doneta je najčešće u roku od 6 do 12 meseci od podnošenja krivične prijave.

žrtva bila u statusu deteta (24). Među žrtvama nasilja u porodici bile su i dve osobe sa invaliditetom, jedna u statusu supružnice, a druga u statusu roditelja. Od 290 počinitelaca nasilja u porodici, **256 su muškarci starosti između 18 i 60 godina.**

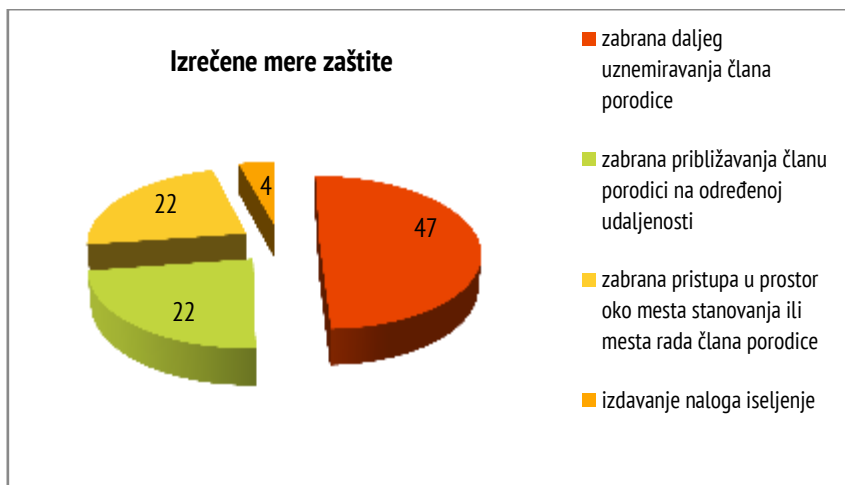
Građansko-pravni postupak

U građansko-pravnom postupku četiri osnovna suda koja su dostavila podatke su evidentirala 89 podnetih tužbi u vezi sa nasiljem u porodici u 2012. godini. Ovaj broj je četiri puta manji u odnosu na prethodnu godinu, ali treba imati u vidu da pet osnovnih sudova nije dostavilo podatke, te postoji velika verovatnoća da bi taj broj bio jednak, ili čak i veći u odnosu na podatke za 2011. godinu. Najveći broj tužbi podneli su **članovi porodice prema kojima je izvršeno nasilje – 47, a potom javni tužilac – 32. Zakonski zastupnici podneli su sedam tužbi, a organa starateljstva - tri.** Od ukupnog broja odbijeno je pet tužbi, a u 16 slučajeva tužba je bila povučena.

Grafikon 9. Prikaz podnosilaca pritužbi zbog nasilja u porodici

Prema dostavljenim podacima, u 2012. godini izrečeno je 95 mera zaštite u parničnom postupku i to u najvećem broju, slično kao i prethodnih godina, mera **zabrane daljeg uznemiravanja člana porodice – 47** (u trajanju od jedne godine). Izrečeno je i po 22 mere **zabrane približavanja članu porodice na određenoj udaljenosti i zabrana pristupa u prostor oko mesta stanovanja ili mesta rada člana porodice** (u oba slučaja mere je izricana u trajanju od po godinu dana). U četiri slučaja izrečena je mera **izdavanja naloga za iseljenje**. Prema raspoloživim podacima u 2012. godini nije podneta nijedna tužba za prestanak mere zaštite. Tri predstavnika sudova su navela da kontrolu izvršavanja i sprovođenja izrečenih mera zaštite obavlja centar za socijalni rad, a jedan predstavnik da to čine same stranke, odnosno žrtve. Kada je reč o dostavljanju centru za socijalni rad izrečenih presuda u vezi sa nasiljem u porodici, predstavnici tri suda ističu da ih redovno dostavljaju i to po pravosnažnosti presude, a prema odgovoru predstavnika Osnovnog suda u Somboru presude se ne dostavljaju.

Grafikon 10. Prikaz vrsti izrečenih mera zbog nasilja u porodici

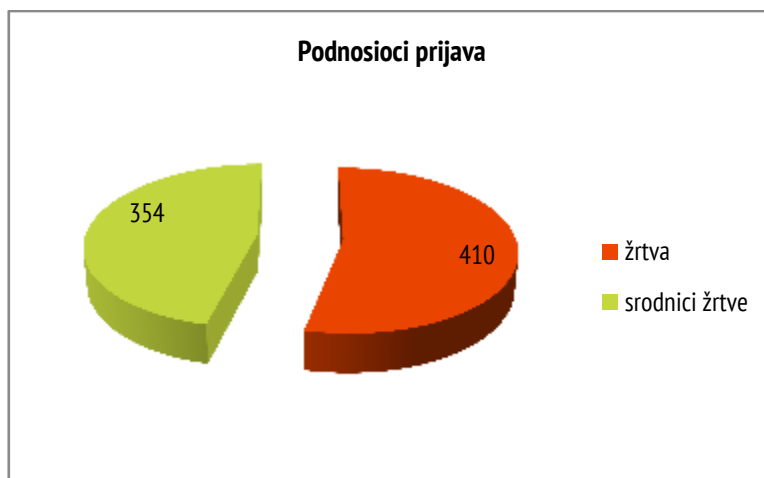
Žrtve i počinioci nasilja

Zabeleženo je 85 žrtava nasilja u porodici, od čega su 73 žene. U najvećem broju žrtve nasilja su žene starosti između 18 i 60 godina - 60, ali i 17 maloletnih lica. Najveći broj žrtava nasilja u porodici su supruge počinitelja - 45, deca - 22 i vanbračna/i partnerka/r - 10.

Centri za socijalni rad

Prema podacima 31 centra za socijalni rad, od ukupno 45 koliko ih ima na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine, zabeleženo je **1166 obraćanja** zbog nasilja u porodici. Važno je napomenuti da u je 2011. godini, kada je podatke dostavilo 36 centara za socijalni rad, zabeleženo manje obraćanja (927) što pokazuje da je broj obraćanja centrima za socijalni rad u 2012. godini značajno povećan. Od ukupnog broja, 753 obraćanja je zabeleženo prvi put, u odnosu na 571 koliko je takvih obraćanja zabeleženo 2011. godine.

Najveći broj prijava podnosile su **same žrtve - 410**, policija - 354 i srodnici žrtve nasilja u porodici - 196. Među žrtvama nasilja u porodici najveći broj činile su **žene i to između 30 i 39 godina - 201**, između 40 i 49 godina - 176 i 19 i 29 godina - 117. Zabeležen je i veoma velik broj žrtava nasilja u porodici između **7 i 14 godina - 277**. Kao i ranijih godina, najveći je broj žrtava ima završenu **osnovnu školu - 281** i završeno **srednje obrazovanje - 250**, ali je broj onih sa **nepotpunim obrazovanjem takođe veoma velik - 218**. U najvećem broju radi se o žrtvama koje su **nezaposlene - 410**, kojih je dvostruko više nego **žrtava koje su zaposlene - 220**. Centri su zabeležili i 140 žrtava sa statusom domaćice, ali i 104 žrtve sa statusom penzionera.² U 596 slučajeva žrtve su tražile psihološku, a u 350 slučajeva pravnu pomoć.

Grafikon 11. Podnosioci prijava zbog nasilja u porodici centru za socijalni rad

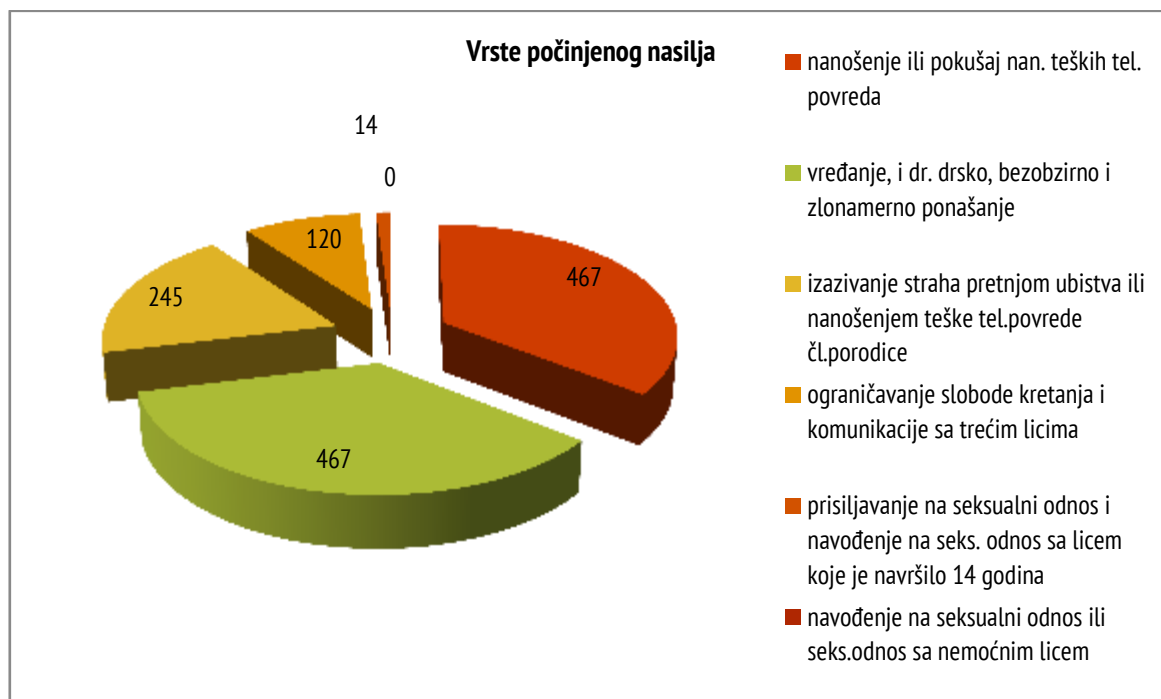
Kada je reč o broju različitih vrsta nasilja, podaci pokazuju da se u najvećem broju slučajeva radilo o **nanošenju ili pokušaju nanošenja teških telesnih povreda - 467**, zatim **vredanju i drugom drskom, bezobzirnom i zlonamernom ponašanju - 467**. Zabeleženi su i slučajevi **izazivanja straha pretnjom ubistva ili nanošenjem telesne povrede članu porodice ili njemu bliskog lica - 245** i **ograničavanja slobode kretanja i komuniciranja sa trećim licima - 120**.

Zabrinjava podatak da je zabeleženo po 14 slučajeva **prisiljavanja na seksualni odnos i navođenja na seksualni odnos sa licem koje nije navršilo 14 godina**, ali i tri slučaja **navođenja na seksualni odnos ili seksualni odnos sa nemoćnim**

²Treba istaći da, kada se radi o mestu stanovanja žrtve porodičnog nasilja, broj onih kojih žive u gradu (538) je gotovo jednak broju žrtava koji žive na selu (511). Najveći broj žrtava je srpske nacionalnosti (491), mađarske (166) i romske nacionalnosti (93).

licem.³ U najvećem broju žrtve nasilja u porodici su bile **supruge/supružnici samih počinitelja – 348**, zatim **roditelji počinitelja – 263** ili njihova **deca – 202**.

Centri su policiji prijavili 701 slučaj od ukupnog broja obraćanja zbog nasilja u porodici. Od tog broja, **117 slučajeva je bilo procesuirano po Porodičnom zakonu, 108 u krivičnom postupku, a 39 u prekršajnom postupku**. Najveći broj žrtava porodičnog nasilja i njena porodica koristile su usluge centra za socijalni rad i to usluge **savetodavnog rada - 826, rada ne terenu - 743, dijagnostike - 677, uverenje za roditeljski dodatak – 647, pomoći u ostvarivanju određenih prava – 522, zatim, rada na usmeravanju i praćenju lica u stanju socijalne potrebe – 494 i pomoć u sređivanju bračnih i porodičnih odnosa – 408**.

Grafikon 12. Prikaz vrste počinjenog nasilja u porodici prema podacima centara za socijalni rad

U deset centara za socijalni rad postoji tim stručnjaka za nasilje u porodici koji broji između dva i deset stručnjaka/stručnjakinja, u 17 centara postoje stručnjaci koji se bave tom oblašću (između dva i deset), dok u četiri centra postoji tim za zaštitu dece od zanemarivanja i zlostavljanja. Ono što se može zapaziti jeste činjenica da mnogi centri za socijalni rad ističu da imaju oformljene timove stručnjaka za nasilje u porodici, ali se zapravo radi o neformalnim grupama stručnjaka koji se, pored uobičajenih aktivnosti u okviru svog radnog mesta, posebno bave i pitanjima nasilja u porodici.

Samo **četiri** od 31 centra za socijalni rad navela su da na teritoriji za koju su nadležni ne postoji lokalni tim institucija koji radi na rešavanju problema nasilja u porodici (Beočin, Stara Pazova, Bač i Ada) što je veliki napredak u odnosu na ranije godine, pa i prethodnu, 2011. godinu kada u 12 lokalnih samouprava nije postojao takav tim. Sa druge strane, preostali centri za socijalni rad imaju oformljene timove institucija koje u najvećem broju čine zdravstvene ustanove (20), policija (19), obrazovne ustanove (18), sudovi (20), tužilaštvo (8) i lokalne nevladine organizacije (4).⁴

Kada je reč o dostavljanju povratnih informacija centrima za socijalni rad, podaci pokazuju da **policija** dostavlja podatke. Sa druge strane, ponavlja se situacija iz prethodnih godina da **prekršajni sudovi** uglavnom nemaju ovakvu

³Među žrtvama nasilja u porodici njih 233 ima dvoje dece, 217 nema deca, 138 ima jedno dete, 81 ima troje dece, a 45 više od troje dece.

⁴U pet slučajeva u okviru tima institucija nalaze se i predstavnici lokalne samouprave.

praksu, za razliku od **tužilaštava i osnovnih sudova** koji podatke uglavnom dostavljaju centrima za socijalni rad. Kada je reč o nadgledanju izvršenja mera zaštite koje je sud izrekao, predstavnici osam centara za socijalni rad su odgovorili da obavljaju, a osam da ne obavljaju ovakvu vrstu nadzora.

Iako ostale institucije nisu posebno, niti detaljno ocenjivale saradnju sa drugim institucijama, centri za socijalni rad su u dali nešto konkretnije odgovore. Tako, na primer, Centar za socijalni rad u Žitištu odgovara da nema razmene informacija sa prekršajnim sudom, Centar za socijalni rad u Rumi ističe problem udaljenosti prekršajnog suda, a Centar za socijalni rad u Vršcu odgovara da bi saradnja mogla i morala da bude mnogo bolja. Kada je reč o saradnji s tužilaštvom, Centar za socijalni rad u Titelu odgovara da ne dobija povratne informacije o konkretnim slučajevima, a Centar za socijalni rad Beočin ističe da tužilaštvo sporo odgovara na prijave centra.

Primena Opšteg protokola o saradnji ustanova, organa i organizacija u oblasti nasilja nad ženama u porodici i partnerskim odnosima⁵

Ove godine svim institucijama postavljeno je pitanje o primeni Opšteg protokola o saradnji ustanova, organa i organizacija u oblasti nasilja nad ženama u porodici i partnerskim odnosima, koji je sačinjen u januaru 2012. godine sa ciljem unapređenja multisektorske saradnje i podizanja kapaciteta institucija. Protokol treba da na celovit i sveobuhvatan način osigura da svaka ustanova može da postupi u skladu sa ovlašćenjima i obavezama, delotvorno i celovito, da doprinese sprečavanju prenošenja nasilja iz generacije u generaciju u porodici, uspostavljanju mehanizama koordinacije, brzog i efikasnog zaštiti žrtava. Opšti principi u zaštiti koje predviđa Protokol su:

- Bezbednost žrtve je prioritet
- Bezbednost i dobrobit deteta kroz osiguranje bezbednosti i podršku autonomiji nenasilnom roditelju
- Za nasilno ponašanje odgovoran isključivo učinilac
- Sve intervencije treba da uzmu u obzir nejednakost između žrtve i nasilnika
- Poštovanje prava, potreba i dostojanstva žrtve
- Hitnost postupka se usaglašava sa procenom opasnosti situacije i ugroženosti žrtve
- Institucije su odgovorne da zaustave nasilje i preduzmu mere zaštite
- Podizanje stručnih kompetencija kroz planske edukacije i afirmaciju primera dobre prakse

Iz pristiglih odgovora proizilazi da su institucije nadležne da postupaju u slučajevima nasilja upoznate sa Opštim protokolom i da ga primenjuju. Naime, predstavnici sedam od osam **prekršajnih sudova** koji su odgovorili na pitanje, izjavili su da su upoznati sa postojanjem Opšteg protokola, dok isti toliki broj njih tvrdi da ga primenjuje u svakodnevnoj praksi. Troje od pet predstavnika **osnovnih javnih tužilaštava** ističe da su upoznati sa postojanjem Opšteg protokola i da ga primenjuje u svojoj svakodnevnoj praksi. I predstavnici sva četiri **osnovna suda** koji su dostavili tražene podatke naveli su da su upoznati sa postojanjem Opšteg protokola, a tri predstavnika ističu da protokol primenjuju u svakodnevnoj praksi. Predstavnici svih **centara za socijalni rad**, 31 koliko je odgovorilo na upitnik, ističu da su upoznati sa postojanjem Opšteg protokola o saradnji ustanova, organa i organizacija u oblasti nasilja nad ženama u porodici i partnerskim odnosima, a njih 29 ističe da Protokol koriste u svakodnevnoj praksi.

S obzirom na nepotpunost podataka, tvrdnje da se Opšti protokol primenjuje, moraju se uzeti sa rezervom. Ipak, one najavljuju da će doći do pozitivnih promena u postupanju institucija. Ovakvom zaključku idu u prilog i odgovori skoro svih centara za socijalni rad u kojima je navedeno da na teritoriji na kojoj deluju, postoje lokalni timovi za nasilje u kojem su predstavnici institucija, ustanova i organizacija civilnog društva. Sve to znači da postoji dobra osnova za unapređenje saradnje i da će primenom Opšteg protokola ona biti podignuta na viši nivo.

⁵ Opšti protokol je nastao u okviru projekta Borba protiv seksualnog i rodno zasnovanog nasilja Uprave za rodnu ravnopravnost, a objavljen je u januaru 2012. godine.

Žene ubijene u porodičnom nasilju

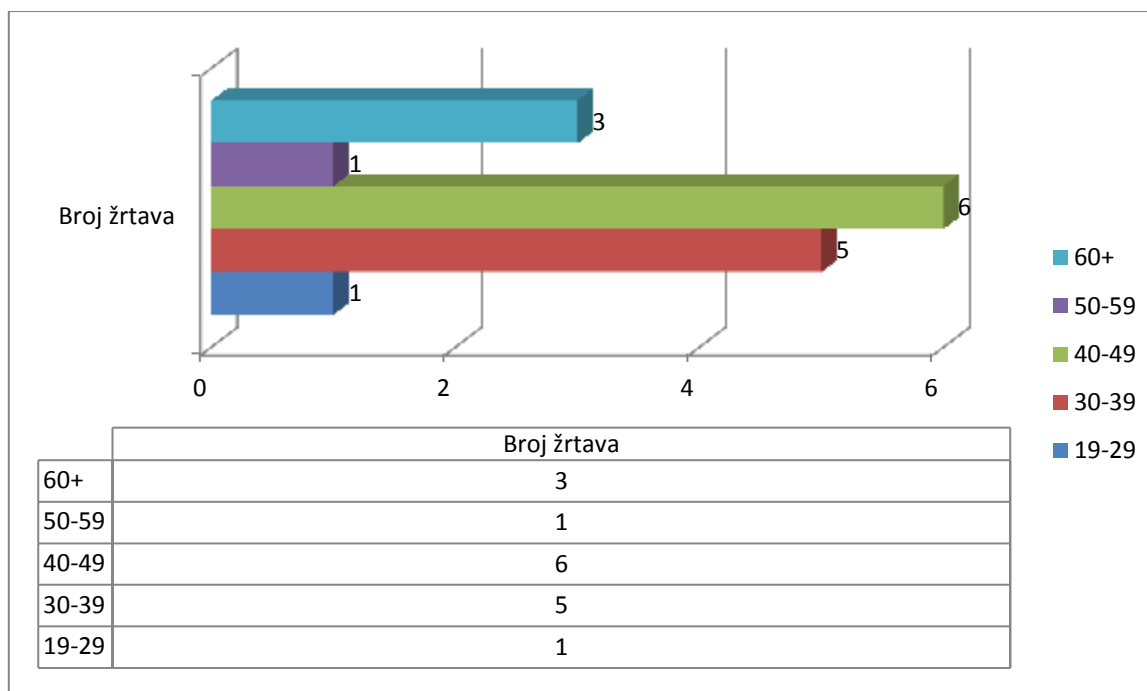
Prema podacima mreže „Žene protiv nasilja“ a na osnovu pisanja medija na teritoriji AP Vojvodine tokom 2011. i 2012. godine ubijeno je 16 žena u porodičnom, odnosno partnerskom okruženju⁶. U slučajevima u kojima se zna da je nasilje prijavljivano pre nego što se desilo ubistvo, skoro sve žene su se obratile za pomoć i zaštitu (policiji ili centru za socijalni rad). Do tragičnih posledica najčešće je došlo posle višegodišnjeg nasilja u porodici.

Ubijene žene u porodičnom/partnerskom nasilju u 2011. do novembra 2012. godine na teritoriji AP Vojvodine, na osnovu pisanja medija

Mesto	Broj	Godine
Novi Sad	1	25
Novi Slankamen	1	32
Parage	1	34
Šid	1	36
Subotica	1	36
Zrenjanin	1	37
Bezdan	1	41
Bački Monoštor	1	42
Kovin	1	43
Boka	1	43
Novi Sad	1	45
Karavukovo	1	48
Šimanovci	1	53
Crepaja	1	62
Futog	1	63
Lovćenac	1	81
UKUPNO:	16	Najmanje: 25 Najviše: 81

Kao što se vidi u prethodnoj tabeli, većina ubijenih žena potiče sa sela, čak deset, a njih šest je živelo u gradskoj sredini. Najstarija ubijena žena imala je 81 godinu, a najmlađa 25 godina.

⁶ Femicid je „ubistvo žena od strane od strane muškaraca koje je motivisano mržnjom, prezirom, zadovoljstvom ili osećajem vlasništva nad ženama.“ Pojam femicid uključuje i ubistva i tzv. intimnim partnerskim odnosima, ali je širi od toga i odnosi se i na ubistva žena od strane muškaraca koji im nisu partneri, ukoliko je za ubistvo relevantan pol žrtve.

Na osnovu ovih podataka vidi se da je najviše žrtava, čak 11, bilo u starosnoj dobi od 30 do 49 godina života, a potom one starije od 60 godina – njih tri. Ovi podaci mogu da navedu na zaključak da su to žene koje su trpele dugogodišnje nasilje svojih suprug/partnera (bračnih/vanbračnih partnera) o kojem se najverovatnije znalo, a možda je u nekom trenutku i prijavljeno institucijama, ali o tome nema pouzdanih podataka, niti ima podataka o tome kako su institucije postupale, ukoliko su dobile prijavu žrtve, ili nekog drugog ko je znao za nasilje.

Pokrajinski ombudsman je, u nastojanju da dođe do odgovora da li su žene ubijene u porodičnom nasilju prijavljivale nasilje i šta su institucije preduzimale, zatražio podatke u policijskim upravama i centrima za socijalni rad. Od policijskih uprava je traženo da navedu kako su ubijene, da li je neka od žrtava pre ubistva prijavljivala nasilje i da li je postojala procena opasnosti nasilja po život žene, a od centara za socijalni rad da li znaju za slučajeve ubistava žena u porodičnom nasilju, da li su žrtve ranije prijavljivale, kako je centar reagovao i da li ih je policija obavestavala o prijavljenim slučajevima nasilja.

Na osnovu podataka dobijenih u šest od sedam policijskih uprava u 2011. i 2012. godini (do novembra) bilo je 19 ubistava u porodičnom nasilju, od kojih su 18 žena ubili njihovi muževi ili partneri, a jedna žena ubila je svog supruga. Samo četiri žene su ranije prijavljivale nasilje (jedna žrtva je čak šest puta prijavila nasilje policijskoj stanici), a policija je nakon toga podnela krivičnu prijavu samo u jednom slučaju, dok u ostalim slučajevima nije poznato kako je policija postupala, jer u odgovorima to nije navedeno. Način ubistva: u tri slučaja korišćeno je vatreno oružje; hladno oružje, najčešće nož, korišćeno je u devet slučajeva; a ostala ubistva bila su posledica upotrebe fizičke snage i premlaćivanja.

Pošto su dobijeni podaci relativno šturi, Pokrajinski ombudsman je nastavio istragu i od policijskih uprava u kojima je postojalo saznanje o nasilju nad ženama, tj. žrtve su ga prijavljivale, zatražene su dodatne informacije.

Pokrajinskom ombudsmanu je od 12 odgovorilo 10 centara.⁷ Samo jedna žrtva ranije je centru prijavila nasilje u porodici, tako da na osnovu dobijenih odgovora proizilazi da centrima nije prijavljivano, niti su imali saznanja da su ubijene žrtve prijavljivale nasilje, odnosno da su bile žrtve porodičnog nasilja, zbog čega nisu ni preduzimali radnje radi podrške ženama u podnošenju tužbi i procesu izlaska iz nasilnih veza. Sudeći prema odgovorima centara,

⁷ Odgovorili su centri: Novi Sad, Subotica, Bačka Topola, Zrenjanin, Kovin, Sečanj, Bačka Palanka, Indija, Šid, Pećinci, a nisu Sombor i Kovačica.

policijske uprave nemaju običaj da centrima prijavljuju slučajeve ubistava. Naime, samo jedan centar za socijalni rad naveo je da ih policijska stanica nije obavestila o okolnostima ubistva, dok ostali centri to u svom odgovoru nisu ni pomenuli.

Zaključak

Istraživanje *Krivično-pravni odgovor na nasilje u porodici: Pravosudna praksa u Vojvodini*⁸ se konstatuje, a do sličnih zaključaka došao je i Pokrajinski ombudsman, da žrtve od nadležnih službi očekuju veće angažovanje, razumevanje problema i njihovih potreba, pružanje podrške, pomoć, zaštitu i informacije o mogućnostima zaštite. Zbog toga je od izuzetne važnosti primena Opšteg protokola o postupanju i saradnji ustanova, organa i organizacija u situacijama nasilja nad ženama u porodici i partnerskim odnosima koji predviđa uspostavljanje neprekidne multisektorske saradnje između institucija koje su nosioci sistema zaštite, a posebno ističe obavezu službenih lica da pomažu žrtvi i pružaju podršku iz svoje nadležnosti. Osiguranje bezbednosti i zaštita prava žrtve, kao i zaustavljanje nasilja prevashodno su uloga policije i javnog tužilaštva, odmah po dobijanju informacije o postojanju nasilja u porodici. Druge službe (socijalne, zdravstvene, obrazovne i sl. pružaju podršku žrtvama, obezbeđuju oporavak i preduslove za produktivan život bez nasilja. Protokol, osim obaveze procene bezbednosnih rizika, između ostalog, predviđa sazivanje konferencije slučaja radi planiranja usluga i mera zaštite žene žrtve nasilja i drugih članova porodice izloženih nasilju.

Prepoznavanje i prijavljivanje nasilja nad ženama

Prošla godina je bila završna u sprovođenju *Strategije za zaštitu od nasilja u porodici i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja u AP Vojvodini za period 2008. do 2012. godine*⁹, čije je nosilac bio Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova. Tokom trajanja projekta održano je više od 200 treninga o nasilju nad ženama, obučeno je više od 1200 profesionalca/profesionalki za sprovođenje koordinirane akcije protiv rodno zasnovanog nasilja, dok je više stotina njih obučeno za specijalizovane usluge ženama žrtvama nasilja i dr.¹⁰ Imajući na umu postignute rezultate, veoma je dobro što se planira nastavak aktivnosti i izrada Strategije za naredni četvorogodišnji period.

U saradnji institucija i postupanju u slučajevima nasilja se uočava napredak. Međutim, neophodno je nastaviti razvijanje saradnje kako bi informacije o svakom pojedinačnom slučaju bile poznate svakoj instituciji, što bi uticalo na njihovo efikasnije postupanje. Na osnovu iskustava u postupanju po pojedinačnim predstavkama, stručnjaci i stručnjakinje u institucijama često postupaju iz sopstvenih predrasuda i ne koriste u potpunosti nadležnosti institucije u kojoj rade (centri za socijalni rad retko postupaju po službenoj dužnosti), a ne primenjuju znanje i veštine koje su stekli. Nažalost, uočava se blaga kaznena politika i relativno sporo procesuiranje slučajeva nasilja.

Pokrajinski ombudsman smatra da je potrebno posvetiti veću pažnju radu sa ženama sa sela imajući u vidu da je najviše ubijenih iz ruralnih sredina, na osnovu čega možemo zaključiti da je dostupnost informacija i mehanizama zaštite na nižem nivou nego u većim mestima i gradovima.

⁸ Istraživanje je sprovedla organizacija Autonomni ženski centar 2010. Godine u okviru projekata *Ka sveobuhvatnom sistemu suzbijanja nasilja nad ženama u Vojvodini*.

⁹ Službeni list APV br. 20/2008

¹⁰ Videti na: www.hocudaznas.org